

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	9Cdo/29/2024
Identifikačné číslo spisu:	3120208104
Dátum vydania rozhodnutia:	15.04.2025
Meno a priezvisko:	JUDr. Martin Holíč
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2025:3120208104.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobkyne Z. S., narodenej XX. M. XXXX, R. R., M. XXXX, zastúpenej advokátom Mgr. Petrom Kubalom, Piešťany, Pod Párovcami 93, proti žalovanému N. D.R., narodenému XX. H. XXXX, R. R., M. XXXX, o určovacej žalobe, vedenom na Okresnom súde Trenčín pod sp. zn. 11C/20/2020, o dovolaní žalobkyne proti rozsudku Krajského súdu v Trenčíne zo 16. augusta 2023 sp. zn. 19Co/21/2023, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Trenčíne zo 16. augusta 2023 sp. zn. 19Co/21/2023 a rozsudok Okresného súdu Trenčín z 23. júna 2022 sp. zn. 11C/20/2020 z r u š u j e a vec vracia Okresnému súdu Trenčín na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Trenčín (ďalej aj „súd prvej inštancie“ alebo „okresný súd“) rozsudkom z 23. júna 2022 č.k. 11C/20/2020-229 zamietol žalobu, ktorou sa žalobkyňa domáhala určenia, že uzavretá kúpna zmluva predstavuje platný záväzkový vzťah strán sporu (výrok I.) a žalovanému nárok na náhradu trov konania nepriznal (výrok II.). Súd rozhodol podľa § 137 písm. c) zákona č. 160/2015 Z.z. Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) a § 2 ods. 1, § 34, § 37 ods. 1, § 48 ods. 1 a ods. 2, § 49, § 588 Občianskeho zákonníka.

1.1. V odôvodnení svojho rozhodnutia súd prvej inštancie konštatoval, že dňa 11. 09. 2020 strany sporu uzavreli kúpnu zmluvu, ktorou žalovaný ako vlastník pozemku CKN parc. č. XX/X - zastavaná plocha o výmere 22 m² v k.ú. M., okres R. (pozemok vznikol rozdelením pozemku CKN parc. č. XX/X - zastavaná plocha o výmere 897 m² v k.ú. M., okres R. na základe geometrického plánu č. 47797045-67/2020 úradne overený Okresným úradom Trenčín pod č. 1180/2020) sa zaviazal previesť na žalobkyňu vlastnícke právo k tomuto novovytvorenému pozemku a žalobkyňa sa zaviazala tento kúpiť a zaplatiť zaň dohodnutú kúpnu cenu. Dňa 25. 09. 2020 podala žalobkyňa návrh na vklad do katastra nehnuteľností, konanie je vedené pod č. V-6005/2020. Dňa 30. 09. 2020 bolo žalobkyni doručené od žalovaného odstúpenie od kúpnej zmluvy zo dňa 26. 09. 2020 z dôvodu uzavretia zmluvy v tiesni za nápadne nevýhodných podmienok. Žalobkyňa žalovanému listom zo dňa 05. 10. 2020 oznámila, že neexistovali a neexistujú dôvody, ktoré uviedol žalovaný v odstúpení od kúpnej zmluvy, preto žalovaný nebol oprávnený odstúpiť od platnej a účinne uzavretej kúpnej zmluvy. Okresný úrad Trenčín, odbor

katastrálny, rozhodnutím zo dňa 22. 10. 2020 č.j. V-6005/2020 prerušil konanie o návrhu na vklad vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností na základe uvedenej kúpnej zmluvy s odôvodnením, že dňa 28. 09. 2020 doručil predávajúci listinu - odstúpenie od zmluvy a z vyjadrenia kupujúcej zo dňa 05. 10. 2020 vyplýva, že s odstúpením od zmluvy nesúhlasí. Súčasne vyzval žalobkyňu ako kupujúcu na podanie žaloby na súd o určenie neplatnosti odstúpenia od zmluvy.

1.2. Súd prvej inštancie uviedol, že žalobkyňa podanou žalobou sleduje ochranu svojho vlastníckeho práva nadobudnutého na základe úkonu, ktorý by mal byť podľa tvrdenia žalovaného v dôsledku jeho odstúpenia od uzavretej kúpnej zmluvy od počiatku zrušený. S ohľadom na to, že bolo sporným, či účinky, v dôsledku odstúpenia od zmluvy nastali alebo nie, súd prvej inštancie konštatoval, že právne postavenie žalobkyne je neisté. Súd prvej inštancie poukázal na to, že predpokladom (podmienkou) platnosti a účinnosti hmotnoprávneho úkonu - odstúpenia od zmluvy smerujúceho k právnomu dôsledku zrušenia zmluvy je, že zmluva, ku ktorej sa odstúpenie vzťahuje, nie je neplatnou. Preto bolo potrebné otázku platnosti kúpnej zmluvy riešiť len ako predbežnú, nakoľko odstúpiť možno len od zmluvy platnej, inak je odstúpenie od zmluvy neplatné pre rozpor so zákonom. Súd prvej inštancie sa preto nestotožnil s názorom žalobkyne, že ako predbežnú otázku posúdi, či prišlo k platnému alebo neplatnému odstúpeniu od zmluvy. Súd prvej inštancie dospel k záveru, že právnym prostriedkom žalobou o určenie platnosti predmetnej kúpnej zmluvy nemožno existujúcu neistotu v právnom postavení žalobkyne odstrániť a v prípade, že by súd vo výroku rozhodnutia na základe dokazovania rozhodol tak, ako sa žalobkyňa domáhala, teda, že predmetná kúpna zmluva je platná, na jej právnom postavení by sa nič nezmenilo. Určením, že kúpna zmluva predstavuje platný záväzkový vzťah, teda je platná, by nedošlo k zmene postavenia žalobkyne, nakoľko je nesporné, že katastrálny orgán nie je oprávnený posudzovať platnosť odstúpenia od zmluvy, a to ani ako otázku predbežnú (§ 40 správneho poriadku). Súd prvej inštancie tiež poukázal na to, že žalobkyňa v rámci správneho konania vedeného pred Okresným úradom Trenčín bola na podanie takejto žaloby pre prípad, že rozporuje platnosť odstúpenia od predmetnej zmluvy, odkázaná. Súd prvej inštancie vyhodnotil podanú žalobu ako neúčinný nástroj odstránenia spornosti právneho vzťahu sporových strán a pre nedostatok naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení žalobu zamietol. O nároku na náhradu trov konania súd prvej inštancie rozhodol podľa § 255 ods. 1 a ods. 2, § 262 ods. 1 CSP tak, že žalovanému nárok na náhradu trov konania nepriznal z dôvodu, že mu žiadne trovy konania nevznikli.

2. Krajský súd v Trenčíne (ďalej aj „odvolací súd“) na odvolanie žalobkyne rozsudkom zo 16. augusta 2023 sp. zn. 19Co/21/2023 rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil a žalovanému nepriznal nárok na náhradu trov odvolacieho konania. Pri riešení procesnej prípustnosti žaloby podľa § 137 písm. c) CSP je potrebné preukázať existenciu naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení. Naliehavý právny záujem na určení práva a jeho preukázanie je procesnou podmienkou, ktorou sa súd zaoberá pred tým, ako sa zaoberá meritórne vecou samou. Absencia naliehavého právneho záujmu je dôvodom pre zamietnutie žaloby. V danom prípade možno dať za pravdu odvolateľke, že súd prvej inštancie procesne nesprávne postupoval, keď až po vykonanom dokazovaní na viacerých pojednávaniach žalobu zamietol z procesného dôvodu pre nedostatok naliehavého právneho záujmu. Uvedený nesprávny procesný postup súdu prvej inštancie nemá za následok nesprávnosť zamietajúceho rozsudku.

2.1. Žalobkyňa sa podanou žalobou domáhala určenia, že kúpna zmluva predstavuje platný záväzkový vzťah strán sporu. Je tak zrejmé, že žalobkyňa žalobným návrhom podala podľa § 137 písm. c) CSP pozitívnu určovaciu žalobu. Zo skutkových tvrdení procesných strán vyplýva, že stranami sporu platnosť kúpnej zmluvy spochybnená nebola. Žalobkyňa spochybňovala účinné odstúpenie od kúpnej zmluvy, zastávala názor, že neexistovali a neexistujú dôvody, ktoré uviedol žalovaný v odstúpení od kúpnej zmluvy. Po tom, ako Okresný úrad Trenčín odbor katastrálny konanie o návrhu na vklad vlastníckeho práva prerušil a žalobkyňu ako kupujúcu vyzval na podanie žaloby o určenie neplatnosti odstúpenia od zmluvy, bola práve takáto žaloba účinným spôsobom ochrany jej práva (nález Ústavného súdu II. ÚS 482/2001 zo dňa 1. 6. 2022). Nakoľko medzi stranami sporu bolo sporným, či nastali účinky odstúpenia od kúpnej zmluvy, odvolací súd súhlasí s názorom súdu prvej inštancie, že požadované určenie o platnosti záväzkového vzťahu (formulácia petitu žaloby o určenie, že kúpna zmluva predstavuje platný záväzkový vzťah strán sporu, je synonymom formulácie petitu žaloby o určenie, že záväzkový vzťah, ktorý vznikol z kúpnej zmluvy, je platným) v prípade spornosti odstúpenia od kúpnej zmluvy nevytvorí pevný základ pre právne vzťahy procesných strán, keďže rozhodnutím

súdu zostane nevyriešená (meritórne neposúdená) Okresným úradom Trenčín, odbor katastrálny, požadovaná otázka platnosti odstúpenia od kúpnej zmluvy, ktorá bráni správneho orgánu pokračovať v konaní o návrhu na vklad vlastníckeho práva. Katastrálny orgán nie je oprávnený posudzovať platnosť odstúpenia od zmluvy, a to ani ako predbežnú otázku, preto bez vysporiadania sa s touto otázkou súdom a bez meritórneho rozhodnutia o nej nebude právny vzťah medzi stranami istým.

2.2. Odvolací súd, vedomý si toho, že účelom civilného procesu je spory riešiť (rozhodovať ich) a prinášať spravodlivosť, a nie ich odmietať (teda „nesúdiť“) cez rôzne arbitrárne procedurálne rituály, zotrváva na tom, že neobstojí žalobkyňou podaná žaloba t.j. nie je daný naliehavý právny záujem na určení, že kúpna zmluva predstavuje platný záväzkový vzťah strán sporu v prípade, že je žalobkyňou spochybňované odstúpenie od kúpnej zmluvy za situácie, že pokračovanie v konaní o návrhu na vklad vlastníckeho práva je podmienené práve odstránením tejto spornosti. V predmetnej veci tak nemožno - ako sa domnievala žalobkyňa - predbežne vyriešiť otázku spornosti, či účinky odstúpenia od zmluvy nastali alebo nie, ale túto otázku je potrebné riešiť primárne žalobou vo veci samej, ako súd uviedol v predchádzajúcom odseku. Ostatné žalobkyňou tvrdené odvolacie námietky sú vo veci nerozhodujúcimi, nakoľko záver súdu prvej inštancie o nedostatku naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení je procesnou podmienkou a v prípade zistenia tohto nedostatku sa súd nemôže zaoberať vecou samou. Posúdenie ďalších odvolacích námietok žalobkyne by z tohto dôvodu nemalo žiaden vplyv na rozhodnutie vo veci.

3. Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podala dovolanie žalobkyňa (ďalej aj „dovolateľka“), prípustnosť ktorého vyvodzovala z ustanovenia § 420 písm. f) a § 421 ods. 1 písm. a) CSP, domáhajúc sa jeho zrušenia a vrátenia veci odvolaciemu súdu. Dovolateľka namieta záver odvolacieho súdu, keď tento žalobou vo veci samej myslí žalobu o určenie neplatnosti odstúpenia, robiac ju, ako „meritórnu“, pričom podaná žaloba o určenie existencie, resp. platnosti záväzkovoprávneho vzťahu tento atribút nenesie (spochybňované je práve odstúpenie od zmluvy a pokračovanie konaní o návrhu pred katastrom je spojené práve s odstránením tejto spornosti). Tento názor odvolacieho súdu postráda podľa názoru žalobkyne racionalitu, prieči sa súčasnemu zneniu § 137 CSP a navyše predstavuje odklon od ustálenej rozhodovacej praxe. Dovolateľka poukázala na rozhodnutia Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 9Cdo/7/2021 a 4Cdo/17/2019.

3.1. Vo väzbe na obsah žaloby a žalobný nárok (a jeho zložky, t. j. causa petendi + petitum) dospel odvolací súd k záveru o neexistencii naliehavého právneho záujmu na podanej určovacej žalobe opierajúc sa o súdnu judikaturu a výhradne o všeobecné a nevyhodnotiteľné tvrdenia. Naratív, že žalobu nemožno ani len prejednať, keďže formulácia petitu nevytvorí pevný právny základ pre právne vzťahy sporových strán, mechanicky opakuje odvolací súd po prvostupňovom súde, avšak bez bližšieho vysvetlenia. Možnosť podať žalobu o určenie neplatnosti odstúpenia od kúpnej zmluvy (k nehnuteľnostiam) v súdnej veci nevyplyva zo žiadneho hmotného práva, zo žiadneho právneho predpisu. Naopak, žalobkyňa tvrdí, že vyhovujúci výrok podanej žaloby potrebuje a má pre ňu zmysel, keďže danosť, resp. existencia platného záväzkovo-právneho vzťahu odstraňuje neistotu ohľadom predošlého odstúpenia od zmluvy, eliminuje účinky predošlého odstúpenia od zmluvy a otvára cestu riadnemu zápisu do katastra nehnuteľností. V nadväznosti na rozhodnutie R 17/1972 takto podaná určovacia žaloba vytvorí pevný základ pre právny vzťah účastníkov sporu, a takto podanou určovacou žalobou možno dosiahnuť odstránenie spornosti a ochranu práv a oprávnených záujmov strán sporu s tým, že sa tým vytvorí pevný rámec pre právne vzťahy medzi účastníkmi sporu a predíde sa žalobe na plnenie (napríklad 5Obdo/51/2011). Podaná určovacia žaloba jednoznačne zodpovedá kritériám vymedzeným v judikáte R 47/2020 (uznesenie NS SR sp. zn. 2ObdoV/11/2019 z 11. 12. 2019).

3.2. Z okolností prípadu je zrejmé a jednoznačné, že prioritne otázkou platnosti odstúpenia od zmluvy (a nie otázkou platnosti kúpnej zmluvy) je určujúca (determinujúca) pre posúdenie otázky ustálenej petitom žaloby. Zvolený druh a petit žaloby, ktorý žalobkyňa sformulovala a použila, je organicky spätý s úkonom odstúpenia od zmluvy, ktorým úkonom žalovaný zneistil a ohrozil žalobkyňu v jej právnom postavení - ona si splnila svoje povinnosti a nemá vlastníctva, ale len z dôvodu, že katastrálne konanie o vklade bolo prerušené pre spornosť odstúpenia, teda jeho účinkov, t.j. či kúpna zmluva zanikla alebo nezanikla. Ako vyplýva z odbornej literatúry, napriek zmenenému zákonnému zneniu, existuje stále možnosť požadovať určenie práva aj právneho vzťahu a formulácia právo alebo právny vzťah, prípadne len formulácia určenia jednej z týchto možností neprináša v zásade žiadne praktické rozdiely (porovn.

Gešková, K., Určovací žaloba. Bratislava: C.H.Beck, rok.vydania 2023, s. 26). Napokon rozsudok o určení právneho vzťahu alebo práva v danom prípade v sebe zahŕňa aj informáciu, resp. podáva správu o posúdení, resp. vyhodnotení odstúpenia od zmluvy a jeho právnych následkov. Napriek zneniu § 129 CSP, tak prvostupňový aj odvolací súd, hoci si osvojili právny názor o nedostatku naliehavého právneho záujmu na žalobkyňou požadovanom určení úplne opomenuli svoju povinnosť v zmysle § 129 CSP poučiť žalobkyňu o vadách žaloby a dať jej tak príležitosť k jej oprave v určenej lehote (porovn. uznesenie NS SR sp. zn. 7Cdo/268/2019 zo dňa 25. 11. 2020, publikované ako judikát R 14/2021). Došlo tak k porušeniu, resp. nesplneniu poučovacej povinnosti v zmysle § 129 CSP zo strany prvostupňového súdu a odvolací súd tento následok nenapravil, hoci podľa práva bol k tomu zákonom zaviazaný.

4. Žalovaný sa v písomnom vyjadrení stotožnil s napadnutým rozhodnutím odvolacieho súdu, ktoré považuje za vecne správne, preto navrhol dovolanie ako nedôvodné zamietnuť. Zotrval na dôvodoch svojho odstúpenia od predmetnej kúpnej zmluvy uzavretej so žalobkyňou, kúpna zmluva tým bola od počiatku zrušená. Žalobkyňa nepreukázala danosť naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení.

5. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“ alebo „dovolací súd“) ako súd dovolací (§ 35 CSP), po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana sporu - žalobkyňa, v neprospech ktorej bolo rozhodnuté, zastúpená v súlade s § 429 ods. 1 CSP, skúmal prípustnosť dovolania bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP), pričom dospel k záveru, že dovolanie je prípustné a zároveň aj dôvodné.

6. Žalobkyňa prípustnosť podaného dovolania vyvodzovala z ustanovenia § 420 písm. f) CSP tvrdiac, že jej odvolací súd nesprávnym procesným postupom znemožnil, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

7. Dovolací súd už konštantne uvádza, že hlavnými znakmi, ktoré charakterizujú procesnú vadu konania v zmysle § 420 písm. f) CSP, sú a/ zásah súdu do práva na spravodlivý proces a b/ nesprávny procesný postup súdu znemožňujúci procesnej strane, aby svojou procesnou aktivitou uskutočňovala jej patriace procesné oprávnenia, a to v takej intenzite, že došlo až k porušeniu práva na spravodlivý proces.

8. Ustanovenie § 420 písm. f) CSP zakladá prípustnosť a súčasne dôvodnosť dovolania v tých prípadoch, v ktorých miera porušenia procesných práv strany nadobudla intenzitu porušenia jej práva na spravodlivý proces.

8.1. Podstatou práva na spravodlivý súdny proces je možnosť fyzických a právnických osôb domáhať sa svojich práv na nestrannom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty a záruky poskytované právnym poriadkom; integrálnou súčasťou tohto práva je právo na relevantné, zákonu zodpovedajúce súdne konanie.

8.2. Pod porušením práva na spravodlivý proces v zmysle tohto ustanovenia treba rozumieť nesprávny procesný postup súdu spočívajúci predovšetkým v zjavnom porušení kogentných procesných ustanovení, ktoré sa vymyká nielen zákonnému, ale aj ústavnému procesnoprávnemu rámcu, a ktoré tak zároveň znamená aj porušenie ústavne zaručených procesných práv spojených s uplatnením súdnej ochrany práva. Ide napr. o právo na verejné pojednanie vecí za prítomnosti strany sporu, právo vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom, právo na riadne odôvodnenie rozhodnutia, na predvídateľnosť rozhodnutia, na zachovanie rovnosti strán v konaní, na relevantné konanie súdu spojené so zákazom svojvoľného postupu a na rozhodnutie o riadne uplatnenom nároku spojené so zákazom denegatio iustitiae (odmietnutia spravodlivosti).

9. Prípustnosť dovolania z hľadiska § 420 písm. f) videla žalobkyňa v nedostatočnosti a arbitrárnosti odôvodnenia napadnutého rozhodnutia najmä vo väzbe na neprejednanie určovacej žaloby.

10. Z nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 245/2022 z 20. septembra 2022 vyplýva, že „arbitrárnosť a zjavná neodôvodnenosť rozhodnutí všeobecných súdov sú najčastejšie dané

rozporom súvislostí ich právnych argumentov a skutkových okolností prerokúvaných prípadov s pravidlami formálnej logiky alebo absenciou jasných a zrozumiteľných odpovedí na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (IV. ÚS 115/03, III. ÚS 209/04). Uvedené nedostatky pritom musia dosahovať mieru ústavnej relevancie, teda ich intenzita musí byť spôsobilá porušiť niektoré z práv uvedených v čl. 127 ods. 1 ústavy (m. m. II. ÚS 336/2019).“ Svojvôľa (arbitrárnosť) sa v zásade môže prejavovať v dvoch podobách: ako procesná svojvôľa, teda hrubé alebo opakované porušenie zásadných ustanovení právnych predpisov upravujúcich postup orgánu verejnej moci, alebo ako hmotnoprávna (meritórna) svojvôľa, teda extrémny nesúlads medzi právnym základom pre rozhodovanie veci a závermi orgánu verejnej moci, ktoré sú vo vzťahu k tomuto právnemu základu neobhájiteľné všeobecne akceptovateľnými výkladovými postupmi (II. ÚS 576/2012). O arbitrárnosť súdneho rozhodnutia ide aj vtedy, ak dôvody, na ktorých je založené súdne rozhodnutie absentujú, sú zjavne protirečivé alebo popierajú pravidlá formálnej a právnej logiky, prípadne ak sú tieto dôvody zjavne jednostranné a v extrémnom rozpore s princípmi spravodlivosti (III. ÚS 305/08, IV. ÚS 150/03, I. ÚS 301/06).

11. V danom prípade odvolací súd uzavrel, že zo skutkových tvrdení procesných strán vyplynulo, že stranami sporu platnosť kúpnej zmluvy spochybnená nebola, žalobkyňa spochybňovala účinné odstúpenie od kúpnej zmluvy, podľa nej neexistovali a neexistujú dôvody, ktoré uviedol žalovaný v odstúpení od kúpnej zmluvy. Nakoľko medzi stranami sporu bolo sporným, či nastali účinky odstúpenia od kúpnej zmluvy, odvolací súd súhlasil s názorom súdu prvej inštancie, že požadované určenie o platnosti záväzkového vzťahu (formulácia petitu žaloby o určenie, že kúpna zmluva predstavuje platný záväzkový vzťah strán sporu, je synonymom formulácie petitu žaloby o určenie, že záväzkový vzťah, ktorý vznikol z kúpnej zmluvy, je platným) v prípade spornosti odstúpenia od kúpnej zmluvy nevytvorí pevný základ pre právne vzťahy procesných strán. Podľa odvolacieho súdu neobstoí žalobkyňou podaná žaloba, t.j. nie je daný naliehavý právny záujem na určení, že kúpna zmluva predstavuje platný záväzkový vzťah strán sporu v prípade, že je žalobkyňou spochybňované odstúpenie od kúpnej zmluvy za situácie, že pokračovanie v konaní o návrhu na vklad vlastníckeho práva je podmienené práve odstránením tejto spornosti.

12. Odvolací súd teda potvrdil ako vecne správne rozhodnutie súdu prvej inštancie, ktorým bola zamietnutá určovacia žaloba žalobkyne, výlučne z dôvodu konštatovania nedostatku naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení.

13. Nesprávne posúdenie otázky naliehavého právneho záujmu v zmysle, že tento nie je daný, znamená vo svojich dôsledkoch odopretie súdnej ochrany a teda popretie samej podstaty základného práva na súdnu ochranu. Vyplyva to zo skutočnosti, že súd rozhodne o žalobe bez skúmania jej podstaty (ÚS SR sp. zn. II. ÚS 137/2008). Súdny sú preto povinné venovať otázke naliehavého právneho záujmu ako nevyhnutného procesného predpokladu úspešnosti určovacej žaloby náležitú pozornosť a posúdiť ju zo všetkých do úvahy prichádzajúcich hľadísk (por. tiež 9Cdo/7/2021).

14. Obsah žaloby nie je tvorený výlučne žalobným návrhom (petitum), ale aj rozhodujúcimi skutkovými tvrdeniami - opísaním skutkového deja (causa petendi). Súď je viazaný petitom žaloby po obsahovej stránke a tento petit je potrebné vykladať v súvislosti so skutkovými tvrdeniami v žalobe. Súď má skúmať celý obsah podanej žaloby, nielen samotný žalobný návrh, (uznesenie Najvyššieho súdu SR z 25. novembra 2020, sp. zn. 7Cdo/268/2019, publikované ako judikát R 14/2021). V odôvodnení tohto rozhodnutia dovolací súd konštatoval, že pri riešení procesnej prípustnosti žaloby podľa § 137 písm. c) CSP a/alebo podľa § 137 písm. d) CSP je nutné zaoberať sa otázkou, z akého právneho vzťahu žalobkyňa vyvodzuje v konaní ňou uplatňovaný nárok (t.j. predmet konania), následne tento vzťah dôsledne analyzovať a nakoniec správne vyhodnotiť a posúdiť po právnej stránke. Za účelom zabezpečenia podkladov, nevyhnutných pre tento postup, ukladá zákon žalobkyni povinnosť uviesť vždy už v žalobe rozhodujúce skutočnosti. Tie majú súdu umožniť, aby daný právny vzťah a z neho vyvodzovaný nárok analyzoval a právne kvalifikoval z aspektov významných tak pre posúdenie rôznych otázok procesnej povahy (napr. obsah žaloby, právomoc, príslušnosť, procesná subjektivita), ako aj pre prípadné posúdenie veci samej. Žalobkyňa je povinná svoj nárok skutkovo vymedziť, nemusí ho však

právne vyhodnotiť a zdôvodniť (ak ho predsa len v žalobe právne posúdi, súd daným posúdením nie je viazaný). Je totiž vecou súdu, aby v zmysle zásady „iura novit curia“ podal právnu kvalifikáciu uplatňovaného nároku. Pre analýzu právneho vzťahu strán a posúdenie jeho povahy z hľadiska obsahu žaloby na prejednanie a rozhodnutie o nároku, ktorý žalobkyňa vyvodzuje z tohto právneho vzťahu, je tak rozhodujúce obsahové hľadisko, teda akú povahu majú práva a povinnosti strán tvoriace obsah právneho vzťahu (5Cdo/120/2017).

15. Dovolací súd podporne poukazuje aj na závery Najvyššieho súdu SR obsiahnuté v rozhodnutí sp.zn. 4Cdo/35/2019. Súd v ňom argumentoval, že predmetom civilného procesu je procesný nárok, ktorý je tvorený predmetom nároku (petitom) a základom nároku, ktorý tvoria právne významné skutočnosti, na ktorých sa zakladá žalobný návrh. Účelom civilného procesu je spory riešiť (rozhodovať ich) a prinášať spravodlivosť, a nie ich odmietat' (teda „nesúdiť“) cez rôzne arbitrárne procedurálne rituály. Sudca by sa vždy mal v prvom rade zaoberať materiálnym predmetom sporu, lebo len preto sa vec dostala na súd, aby sa rozhodlo o hmotnom práve. Aj Európsky súd pre ľudské práva zo zásady iura novit curia vyvodzuje, že táto zásada neslúži na odôvodnenie príčin brániacich mu zaoberať sa meritom veci, ale oprávnenie prekvalifikovať predloženú sťažnosť (návrh) tak, aby ju vecne preskúmal aj vtedy, ak by ho úzkoprsé a formalistické ponímanie sťažnosti malo priviesť k jej odmietnutiu z formálnych príčin pre nedostatky sťažnosti; označuje sa totiž za pána právnej charakteristiky faktov sporu, a preto môže sám od seba rozhodnúť tak, že meritórne preskúma sťažnosť sťažovateľa podľa čl. 8 dohovoru (Solomakhin c. Ukrajina z 15. marca 2012, sťažnosť č. 24429/03).

16. Pri posudzovaní naliehavého právneho záujmu má súd skúmať to, či žalobkyňa určovací rozsudok skutočne potrebuje a či tento určovací rozsudok je spôsobilý odstrániť stav právnej neistoty žalobkyne. Účelom naliehavého právneho záujmu je pripustiť vecné prejednanie len takej určovacej žaloby, ktorá bude mať pre žalobkyňu význam, čím sa sleduje to, aby bola súdna ochrana poskytovaná rozumne. Z odôvodnenia rozhodnutia, ktorým bola zamietnutá určovacia žaloba z dôvodu nedostatku naliehavého právneho záujmu, musí vyplývať aj to, ktorý iný spôsob súdnej ochrany súd uprednostňuje pred podanou určovacou žalobou (nález Ústavného súdu II. ÚS 482/2021 z 01. 06. 2022).

17. Existenciu sporu o platnosť odstúpenia od zmluvy musí správa katastra skúmať obligatórne, a to jednak z dôvodu, že len platné odstúpenie od zmluvy vyvoláva príslušné právne účinky, ako i s prihliadnutím na závažnosť zásahu týchto účinkov do vlastníckeho, resp. vecnoprávneho stavu. Pokiaľ vznikne spor o platnosť odstúpenia od zmluvy, jedná sa o občianskoprávny spor, ktorý je oprávnený rozhodnúť jedine súd. (Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 20. júla 2011, sp. zn. 6Sžo/229/2010, publikovaný ako judikát R 81/2014) Ak však druhý účastník spochybnil platnosť odstúpenia od zmluvy, mala by ho správa katastra vyzvať, aby v určenej lehote podal na súd príslušnú žalobu (§ 80 písm. c) Občianskeho súdneho poriadku) s poučením, že pokiaľ tak neurobí, bude to vyhodnotené ako „akceptácia“ platnosti vykonaného odstúpenia od zmluvy.

18. Žalobca má naliehavý právny záujem na určení, či tu právo je alebo nie je podľa ustanovenia § 80 písm. c) O. s. p. v znení účinnom do 30. júna 2016 (rovnako aj podľa § 137 písm. c) CSP) vtedy, ak je určovacia žaloba schopná odstrániť existujúcu neistotu medzi stranami sporu a poskytnúť pevný základ pre ich právny vzťah, za predpokladu, že túto neistotu nie je možné odstrániť iným prostriedkom ochrany práv. (rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 11. decembra 2019, sp. zn. 2ObdoV/11/2019, publikovaný ako judikát R 47/2020). Predmetom prejednávaneho sporu bolo určenie, že právny vzťah založený zmluvou o nájme k pozemku trvá. Záver odvolacieho súdu o nedostatku naliehavého právneho záujmu žalobcu na požadovanom určení v okolnostiach rozhodovanej veci považoval vo veci rozhodujúci dovolací senát najvyššieho súdu za formalistický, ktorý má za následok odňatie prístupu žalobcu k súdu, a ktorý je v rozpore so základným právom na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy. V nadväznosti na skutkový stav rozhodovanej veci bolo zrejmé, že žalobca nemá k dispozícii žalobu na plnenie (napr. žalobu na zmluvné plnenie, žalobu o náhradu škody a ani žalobu na vydanie bezdôvodného obohatenia) a jediným prípustným prostriedkom ochrany jeho subjektívnych práv je práve podaná určovacia žaloba. Určovací žalobný návrh tak predstavuje vhodný a správne zvolený nástroj ochrany práva žalobcu.

19. Žaloba o určenie neplatnosti právneho úkonu (podaná za účinnosti Civilného sporového poriadku) je žalobou o určenie právnej skutočnosti podľa § 137 písm. d) Civilného sporového poriadku. Jej prípustnosť je podmienená existenciou osobitného predpisu, ktorý určitú osobu oprávňuje podať týmto predpisom špecifikovanú určovaciu žalobu. (Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 20. októbra 2022 sp. zn. 1Obdo/51/2021, publikované ako judikát R 1/2023).

20. Dovolací súd v rozhodnutí sp.zn. 7Cdo/20/2023 odkázal na skoršie rozhodnutie sp. zn. 4Cdo/17/2019, v ktorom dovolací súd dospel k záveru, že žaloba o určenie neplatnosti odstúpenia od zmluvy ako žaloba o určenie právnej skutočnosti podľa § 137 písm. d) CSP nevyplýva zo žiadneho osobitného predpisu a preto jej nie je možné od účinnosti CSP vyhovieť, túto otázku možno pokladať za vyriešenú uzneseniami najvyššieho súdu sp. zn. 6Cdo/15/2017, 6Cdo/30/2018 a 5Obo/12/2018. Z predmetných rozhodnutí najvyššieho súdu je potom možné vyvodit', že za účinnosti Civilného sporového poriadku nie je možné žalovať neplatnosť právnych úkonov, ak to nevyplýva z osobitného predpisu, pričom žaloba o určenie neplatnosti odstúpenia od zmluvy nevyplýva zo žiadneho osobitného predpisu. Prípustnosť podanej žaloby (o určenie neplatnosti odstúpenia od zmluvy) nemožno podľa dovolacieho súdu vyvodit' ani zo skutočnosti, že na podanie žaloby žalobkyňa odkázal okresný úrad, katastrálny odbor. Podľa názoru dovolacieho súdu nie je účastník katastrálneho konania a ani súd (§ 193 CSP) viazaný prípadnou formuláciou obsahu do úvahy prichádzajúcej žaloby zo strany okresného úradu po prerušení konania; výber konkrétnej žaloby (§ 137 CSP) bol preto aj v tomto prípade na žalobkyňi. Aj keď v nadväznosti na ustanovenie § 137 CSP ponechal zákonodarca „najmä“ ako vyjadrenie neuzavretého okruhu prípustných žalôb v civilnom sporovom konaní, podľa dovolacieho súdu nie je dôvod pripustiť inú žalobu než uvedenú v ustanovení § 137 CSP, pokiaľ ide o nárok, ktorý možno pred súdom uplatniť žalobou výslovne uvedenou v predmetnom ustanovení (z hľadiska prejednávaneho sporu mohla žalobkyňa svoj nárok uplatniť žalobou na určenie (ne)existencie práva žalovanej na odstúpenie od zmluvy podľa § 137 písm. c) CSP za predpokladu preukázania existencie naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení, prípadne do úvahy prichádzala aj žaloba na splnenie povinnosti žalovanej previesť vlastnícke právo k bytu v zmysle kúpnej zmluvy podľa § 137 písm. a) CSP, ktorú obligačnú povinnosť žalovaná spochybnila práve vykonaním odstúpenia od zmluvy, pričom v obidvoch prípadoch by súd ako prejudiciálnu otázku skúmal platnosť sporných odstúpení od zmluvy). Len pre úplnosť dovolací súd uviedol, že do úvahy neprichádza žaloba o určenie vlastníckeho práva k bytu podľa § 137 písm. c) CSP, pretože aj v prípade existencie platnej zmluvy o prevode vlastníckeho práva (kúpnej zmluvy) ako titulu pre nadobudnutie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti, nemôže súdne rozhodnutie nahradiť zákonný spôsob (modus) nadobudnutia vlastníckeho práva podľa § 133 ods. 2 Občianskeho zákonníka, ktorým je len rozhodnutie okresného úradu o povolení vkladu vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností (§ 28 ods. 1, 2 a 3 v spojení s § 29 zákona č. 162/1995 Z. z.).

21. Aplikujúc vyššie citované právne závery ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu na prejednávany spor, dospel dovolací súd k záveru o neudržateľnosti procesného postupu súdov nižších inštancií, ktoré zamietli žalobkyňou podanú určovaciu žalobu výlučne z dôvodu nedostatku naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení.

22. Z obsahu podanej žaloby, ako aj z priebehu doterajšieho konania je nepochybné, že predmetom sporu je posúdenie platnosti odstúpenia od zmluvy, keď aj sám odvolací súd uzavrel, že stranami sporu platnosť kúpnej zmluvy spochybnená nebola, žalobkyňa spochybňovala účinné odstúpenie od kúpnej zmluvy, podľa nej neexistovali a neexistujú dôvody, ktoré uviedol žalovaný v odstúpení od kúpnej zmluvy. Súdny nižších inštancií postupovali procesne nesprávne, keď výlučne z doslovnej formulácie petitu žaloby, žiadajúc určenie, že kúpna zmluva predstavuje platný záväzkový vzťah strán sporu, vyvodili záver, že predmetom konania je určenie platnosti predmetnej kúpnej zmluvy, nakoľko takýto záver je v jednoznačnom rozpore s opisom rozhodujúcich skutkových tvrdení v žalobe. Žalobkyňa dostatočne splnila svoju procesnú povinnosť uplatnený nárok jasne skutkovo vymedziť tak, aby bolo zrejmé, čoho sa domáha. Nezaťažovala ju však povinnosť uplatnený nárok aj právne vyhodnotiť a zdôvodniť, a ak tak aj učinila, súd daným posúdením nie je viazaný. Je totiž vecou súdu, aby v zmysle zásady „iura novit curia“ podal právnu kvalifikáciu uplatňovaného nároku. Pre analýzu právneho vzťahu

strán a posúdenie jeho povahy z hľadiska obsahu žaloby na prejednanie a rozhodnutie o nároku, ktorý žalobkyňa vyvodzuje z tohto právneho vzťahu, je tak rozhodujúce obsahové hľadisko, teda akú povahu majú práva a povinnosti strán tvoriace obsah právneho vzťahu.

23. Ak teda z obsahu žaloby je jednoznačne zrejmé, že žalobkyňa ňou sleduje vyriešenie otázky spornosti odstúpenia od zmluvy zo strany žalovaného, keď podľa žalobkyne dôvody na odstúpenie od zmluvy neboli dané, bolo povinnosťou súdov nižších inštancií takúto žalobu meritórne prejednať a vyriešiť predmetnú spornú právnu otázku. Povinnosťou súdov nižších inštancií teda bolo ustáliť skutkovému stavu zodpovedajúcu právnu kvalifikáciu a zároveň aj formuláciu výroku rozhodnutia. Pokiaľ sudy nižších inštancií postupovali tak, že v rozpore so skutkovým vymedzením uplatneného nároku zo strany žalobkyne tento právne posúdili ako nárok na určenie platnosti kúpnej zmluvy, zároveň konštatujúc, že na takomto určení nie je daný naliehavý právny záujem a že žalobkyňa sa mala žalobou správne domáhať určenia neplatnosti odstúpenia od zmluvy, pričom však z ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu je jednoznačná procesná neprípustnosť takto formulovanej žaloby, nemožno takýto postup hodnotiť inak ako arbitrárny a vnútorne protirečivý, dôsledkom ktorého bolo neprípustné odmietnutie poskytnutia spravodlivosti - *denegatio iustitiae*.

24. Dovolací súd na základe vyššie uvedeného dospel k záveru, že dovolanie žalobkyne je v zmysle § 420 písm. f) CSP prípustné a zároveň aj dôvodné, preto napadnuté rozhodnutie dovolacieho súdu, ako aj rozhodnutie súdu prvej inštancie zrušil a vec vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie (§ 449 ods. 1 a § 450 CSP).

25. Vzhľadom na dôvod zrušenia napadnutého rozhodnutia dovolacieho súdu ako aj rozhodnutia súdu prvej inštancie a skutočnosť, že sa vec vracia súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, dovolací súd sa nezaoberal opodstatnenosťou uplatnenia ďalších dovolacích námietok. Rozhodovacia prax najvyššieho súdu je ustálená v tom, že ak v konaní došlo k procesnej vade uvedenej v § 420 CSP, dovolaním napadnuté rozhodnutie je potrebné zrušiť bez toho, aby sa dovolací súd zaoberal správnosťou právnych záverov, na ktorých spočíva zrušované rozhodnutie súdu. Na základe uvedeného dovolací súd nepristúpil k posúdeniu opodstatnenosti argumentácie žalobkyne týkajúcej sa nesprávneho právneho posúdenia veci (§ 421 ods. 1 CSP).

26. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, súd nižšej inštancie je viazaný právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 CSP). Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec dovolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 CSP).

27. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.